

PODOBA ISTRE V 17. STOLETJU (učno - delovni list)

I. LJUDSTVA v ISTRI

Prospero Petronio je opisal ljudstva, ki so živela v naši deželi leta 1681. Prvi in najštevilnejši so bili Slovani, ki so prišli iz Dalmacije, predvsem so bili kmetje in poljedelci, bivali so v vaseh in na podeželju. Drugi so bili Karni: obrtniki, ki so predli volno, tkali sukno in platno za preprosto ljudstvo ter opravljali dela krojačev, kovačev, čevljarjev, kamnosekov in druge ročne obrti. Naseljeni so bili po večjih vaseh, kastelih in ozemljih. Karnom sorodni so bili Furlani, ki so domovali na podeželju, na ozemljih ali na posameznih posestvih, kjer so se sezonsko zaposlili. Tretji rod je prišel iz Gradeža; ribiči, ki so živeli so v obalnih krajih, Umagu, Novigradu, Poreču, Vrsarju, kjer so lahko z ribami trgovali s sosednjimi Benetkami. Nekateri prebivalci so prišli tudi iz Albanije in drugih krajev, ki so jih zasedli Turki. V Istri so živeli tudi domačini, za katere pa je bilo značilno, da zaradi številnih boleznih in vojn njihove korenine niso segale dlje kot 200 let nazaj. Tako se je med domačine lahko štelo tudi prišleke kot so Florentinci, Bergamaski, Benečani in drugi, ki so se tu hitro udomačili. V zadnji vojni s Turki (t.i. kretska vojna 1645-1668) so v Istro prišli mnogi Morlachi (tako so Benečani imenovali Vlahe), ki so jih Benečani prepeljali iz Dalmacije in Albanije.

Pomagaj si z literaturo in odgovori na spodnja vprašanja:

○ Kdo je bil Prospero Petronio? _____

○ Naštevaj ljudstva, ki so v tem obdobju naseljevala Istro?

○ Od kod so prihajala ljudstva v Istro in zakaj? _____

○ S čim so se ljudstva ukvarjala? _____

○ Kaj so kasteli? _____

○ Kdo si bili »domačini«? _____

○ Kdo so bili Morlachi? Ali je ta izraz še vedno prisoten? _____

II. ŠEGE IN NAVADE – ZAPUŠČINA ISTRANOV

Kljub številnim migracijskim tokovom, so Istrani skozi stoletja neokrnjeno ohranjali predvsem etnološke značilnosti. Deloma je bilo to povezano s psihološkimi značilnostmi starega prebivalstva, ki je novince vselej označevalo za "forešte" in jih s tem odrinilo od pomembnih dogajanj, kar je slednje še bolj sililo k sprejemanju ustaljenih šeg in navad.

Precej so k enotni etnološki podobi pripomogli tudi napisani mestni statuti, ki so uzakonjali nekatere ustaljene navade, kot na primer poroko na istrski način, to je "kot brat in sestra" - kar je pomenilo, da sta zakonca ostala lastnika premoženja, ki sta ga v zakon prinesla. Ta navada

je bila zabeležena v skoraj vseh istrskih mestnih statutih, medtem ko je agrarni zakon, ki je bil zapisan le v koprskem statutu, po splošnem mnenju veljal vsaj na podeželju beneške Istre.

J.V. Valvazor: Istrska noša.

- Kaj pomeni »forešti« in koga so Istrani s to besedo označevali? Koga označujemo danes?

- Opiši istrsko nošo tistega obdobja: _____

- Kaj so uzakonjevali mestni statuti? V literaturi poišči vsaj še 3 in jih ustrezno analiziraj:

- Naštej nekaj šeg in navad, ki jih v Istri poznamo še dandanes.

O vraževerstvu v Istri je pisal J. V. Valvazor v svoji Slavi vojvodine Kranjske: "Podeželsko in kmečko ljudstvo v Istri prav trdno veruje, da so čarovniki in čarodeji, ki otrokom kri pijejo. Takemu krvosesu pravijo strigon ali vedavec. Kadar tak strigon crkne, mislijo, da hodi okrog polnoči po vasi, da trka in kljuka po hišah, a v hiši, kjer je potrkal, da bo v tistih dneh kdo umrl. In če tedaj kdo iz hiše umre, pravijo kmetje, da ga je strigon požrl.

- Kaj je vraževerje? _____

- Kdo je bil strigon? _____

III. ISTRA IN JEZIK

Zapletena kolonizacijska zgodovina Istre je oblikovala raznovrstnost kulturnih vplivov in etničnih sprememb, ki so vplivali na nastanek razlik med jezikovno in narodnostno zavestjo istrskega prebivalstva. V stoletjih istrske zgodovine je veljalo, da so si z mestnimi službami prebivalci lahko pridobili uglednejši in premožnejši stan. S konstantnim zapolnjevanjem nižjih mestnih služb, predvsem vojaških, ter z vključevanjem v trgovino in obrt so se prišleki s podeželja v mestih asimilirali z romanskim prebivalstvom, saj je bil v teh poklicih prevladujoč istrski romanski jezik, ki ga je tudi v zvezi z novimi kolonizacijskimi tokovi postopno zamenjala beneška italijanščina. Istrska romanščina kot člen loka dalmatinsko-retoromanskih govorov je do 19. stoletja skoraj izumrla. Nosilca dveh prevladujočih najstarejših še živih istrskih jezikov sta postala slovenščina in hrvaščina; ta dva jezika sta na podeželju, kamor so se še v 18. stoletju priseljevali tudi iz italijanskih dežel, skoraj povsem prevladala.

- Zakaj so se tujci naseljevali v Istri? _____

- Od kod so prihajali prišleki? _____

- Katere vrste migracij so prevladovale? _____

- Kaj je povzročilo konec istrske romanščine? _____

- Kateri jezik je danes prisoten v Istri (slovenski in hrvaški Istri): _____

- Zapiši nekaj starih istrskih izrazov, ki jih lahko slišiš na podeželju:

IV. OPUSTOŠENJE ISTRE

V 17. in 18. stoletju je ob upadanju beneške gospodarske in politične moči prišlo do velikih sprememb v razmerju moči na Jadranu in v zaledju. V začetku 17. stoletja je Beneško republiko dodobra pretresla uskoška vojna (1615-1617), ki je med drugim strahovito opustošila in prizadela zaledje istrskih mest ter izpraznila podeželje. Za nameček je v letih 1630/31 divjala še grozovita kuga, ki je pomorila tudi velik del koprskega prebivalstva.

- Opiši temeljne značilnosti uskoške vojne in posledice le-te v Istri:

